

АНОТАЦІЯ

Купчак С. Б. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки. Рівненський державний гуманітарний університет, 2023.

Зміст анотації

У дисертації на теоретичному та практичному рівнях досліджено проблему формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

З'ясовано особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти України та за кордоном, зокрема в контексті формування готовності до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів потрактовано як процес формування низки загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, необхідних для ефективного виконання професійної діяльності в початковій школі.

Аналіз стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» дав підстави стверджувати, що в них акцентовано на розвитку в майбутніх педагогів здатності використовувати сучасні методики і технології навчання, до яких належить проєктна технологія. Проте в ході дослідження встановлено, що в переважній більшості закладів вищої освіти не надається належної уваги формуванню готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

У роботі проаналізовано сутність проєктної технології, історію її виникнення, переваги та недоліки, особливості та алгоритм упровадження в освітньому процесі початкової школи.

Проєктну технологію визначено як інноваційну технологію навчання, що вдало поєднує теоретичне і практичне навчання, розвиває творчі здібності учнів і передбачає створення оригінального кінцевого продукту. Етапи реалізації технології полягають у підготовчій роботі, плануванні, виконанні, презентуванні та оцінюванні проєкту.

У результаті дослідження встановлено, що в початковій школі є всі можливості до застосування проєктної технології на уроках з різних предметів, зокрема під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Проте результати анкетування підтверджують, що майбутні вчителі початкових класів недостатньо підготовлені до впровадження проєктної технології в освітній процес початкової школи.

У дисертації розроблено і теоретично обґрунтовано модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності. Структуру моделі представлено такими блоками: *теоретико-концептуальним* (окреслює мету і завдання підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, стратегію підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, провідні підходи, принципи навчання); *змістовим* (визначає зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності); *процесуально-діяльним* (розкриває основні методи і форми підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології); *результативно-оцінювальним* (визначає методи контролю, рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, прогнозує результат такої підготовки).

У контексті дослідження особливе значення має виокремлення провідних педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів

початкових класів до застосування проєктної технології у професійній діяльності як основного засобу реалізації вищезазначеної моделі: формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології; розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі; забезпечення опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу; залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів.

Результатом підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології визначено їхню готовність до такого виду діяльності. *Готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності* потрактовано як інтегративну якість особистості, спрямовану на ефективне застосування проєктної технології у професійній діяльності в початковій школі.

Виокремлено три компоненти цієї готовності: *мотиваційний* (позитивне ставлення до педагогічної діяльності загалом та використання проєктів в освітньому процесі зокрема, наявність мотивації до застосування проєктної технології у навчанні школярів, прагнення опанувати технологію проєктної діяльності); *змістовий* (ознайомлення здобувачів вищої освіти із сутністю та значенням навчальних проєктів, основними етапами проєктної технології та особливостями її впровадження в початковій школі); *діяльнісний* (уміння організувати проєктну діяльність школярів, самостійно виконувати навчальні проєкти і підбирати цікаві навчальні проєкти для учнів початкової школи з метою формування в них необхідних компетентностей).

Кожному з компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології визначено відповідний критерій, який передбачав певні показники, за якими відбувалося оцінювання. Мотиваційному компоненту відповідав *особистісно-мотиваційний* критерій,

показниками якого були: прагнення бути вчителем-інноватором, стійка мотивація до впровадження інноваційних технологій; позитивне ставлення до проєктної технології навчання молодших школярів; бажання використовувати проєктну технологію в освітньому процесі початкової школи. Змістовий компонент готовності оцінювали за допомогою *інформаційно-когнітивного* критерію, показники якого – знання сутності та значення проєктної технології, особливостей проєктної технології у навчанні молодших школярів, чітке розуміння етапів проєктної технології. Діяльнісний компонент готовності визначався за *операційно-технологічним* критерієм, серед показників якого – уміння організовувати проєктну діяльність школярів, уміння створювати навчальні проєкти, уміння оцінювати виконання проєктів учнями.

У роботі запропоновано три рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності – низький, середній та високий.

У ході педагогічного експерименту доведено ефективність визначених у роботі педагогічних умов, що підтвердило припущення, згідно з яким якість підготовки майбутніх учителів початкової школи суттєво підвищиться за умови реалізації педагогічних умов упровадження моделі формування готовності майбутніх фахівців до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Розроблено діагностичний інструментарій для визначення кожного з критеріїв готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності. Висвітлено сутність, етапи і результати педагогічного експерименту.

Навчання здобувачів вищої освіти експериментальних груп полягало в збагаченні змісту навчальних дисциплін педагогічного і методичного спрямування («Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Історія української школи і педагогіки», «Дидактика початкової освіти», «Історія зарубіжної педагогіки», «Організація освітнього середовища Нової української школи», «Інноваційні педагогічні технології в початковій школі»,

«Теорія і практика сучасної освіти» «Методика навчання української мови», «Методика навчання літературного читання», «Методика навчання математичної освітньої галузі», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Методика навчання фізкультурної освітньої галузі», «Методика навчання технологічної освітньої галузі», «Методика навчання інформатичної освітньої галузі», «Методика навчання мистецької освітньої галузі» та ін.) інформацією про проєктну технологію, виконання навчальних проєктів самими здобувачами під час аудиторної та позааудиторної роботи з наведених дисциплін, впровадженні вибіркової дисципліни «Інтегроване тематично-проєктне навчання у початковій школі», організації проєктної діяльності учнів під час педагогічної практики в початковій школі.

Результати педагогічного експерименту підтвердили зростання рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в експериментальних групах: середній приріст мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в експериментальних групах склав +21,8%, змістового компоненту – +19,7%, діяльнісного компоненту – +21,9%. У контрольних групах зміни несуттєві.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше розроблено модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології у професійній діяльності, що охоплює теоретико-концептуальний, змістовий, процесуально-діяльнісний, результативно-оцінювальний блоки;

визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови упровадження моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності (формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології; розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі; забезпечення опанування

майбутніми вчителями умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу; залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів),

розкрито сутність поняття «готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності»;

уточнено значення понять «метод проєктів», «проєктна технологія», «підготовка майбутніх учителів початкової школи», «готовність»;

удосконалено процес формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування інноваційних технологій в професійній діяльності;

визначено та схарактеризовано компоненти (мотиваційний, змістовий, діяльнісний), критерії (особистісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, операційно-технологічний) та рівні (низький, середній, високий) готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування проєктної технології у професійній діяльності;

подальшого розвитку набули зміст та інноваційні технології професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні змісту вибіркової дисципліни «Інтегроване тематично-проєктне навчання у початковій школі», методики і завдань для діагностування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності, які можна використати у підготовці здобувачів спеціальності 013 «Початкова освіта».

У навчально-методичному посібнику «Проєктна технологія навчання у початковій школі» представлено навчальні матеріали, які можна застосовувати здобувачам вищої освіти під час підготовки до практичних занять та під час педагогічної практики в початковій школі, а також учителям-практикам у професійній діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Теоретичні та практичні положення і висновки дослідження можуть застосовуватися у розробленні планів і робочих програм навчальних дисциплін для підготовки вчителів початкових класів з метою підвищення якості освіти; створенні підручників, посібників, методичних рекомендацій для студентів педагогічних факультетів.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна діяльність, професійна компетентність, майбутні вчителі, вчителі початкової школи, інноваційні технології, проєкти, метод проєктів, проєктна технологія, проєктна компетентність, проєктна діяльність, готовність майбутніх учителів початкової школи, освітній процес, освітнє середовище, інтегровані курси, Нова українська школа.

ABSTRACT

Kupchak S. B. Formation of future primary school teachers' readiness for the project technology application in professional activity. Qualification research paper on manuscript rights. Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 011 – Educational, pedagogical sciences. Rivne State University of Humanities, 2023.

Abstract content

The thesis examines the problem of future primary school teachers' readiness formation for project technology application in professional activity at the theoretical and practical levels.

The peculiarities of the professional training of future primary school teachers in higher education institutions of Ukraine and abroad have been clarified, in particular, in the context of readiness formation for project technology application in professional activity.

The professional training of future primary school teachers is interpreted as the process of general and special (professional) competencies formation that are necessary for effective performance of professional activity in primary school.

It has been determined that in the standard of higher education in the specialty 013 «Primary education» for the first level of higher education (bachelor) and the professional standard «Teacher of primary classes of a general secondary education institution», a great importance is paid to the development of future teachers' ability to use modern teaching methods and technologies, which includes the project technology. However, it was stated that proper attention is not paid enough to the future primary school teachers' readiness formation for the project technology application in the vast majority of higher education institutions.

The essence of the project method, project technology, its history, features, advantages and disadvantages, and the implementation algorithm in the educational process of primary school is analyzed in the work.

Project technology is defined as an innovative learning technology that successfully combines theoretical and practical learning, develops students' creative abilities and involves the creation of an original final product. The stages of technology implementation consist of preparatory work, planning, execution, presentation and evaluation of the project.

As a result of the research, it was established that the primary school has all the opportunities to apply project technology at the lessons of various subjects, in particular, during the study of the integrated course «I explore the world». However, the survey results confirm that future primary school teachers are not sufficiently prepared for the implementation of project technology in the educational process of primary school.

Formation model of future primary school teachers' readiness for the project technology application in professional activity was developed and theoretically substantiated in the thesis. The structure of the model is represented by the following blocks: *theoretical and conceptual* (it outlines the purpose and the task of future primary school teachers training for project technology application, the training strategy for future primary school teachers to use project technology, leading approaches, principles of learning); *contextual* (determines the content of future primary school teachers training for the project technology application in professional activity); *procedural-acting* (reveals the main methods and forms of future primary school teachers training for the project technology application); *result-evaluative* (determines control methods, levels of future primary school teachers' readiness for the project technology application, predicts the result of such training).

In the context of the study, it is of particular importance to highlight the leading pedagogical conditions for the readiness formation of future primary school teachers for the project technology application: the orientation of the educational process to the positive attitude formation towards project activities and motivation stimulation of future primary school teachers for the project technology application; expanding the knowledge base about project learning technology and its application

in primary school for the students of higher education; assistance in mastering by future teachers the skills to use the project technology that is based on the technological approach implementation; involvement of higher education students in the specialty 013 «Primary Education» in independent research activities for their own educational projects development.

As a result of the future primary school teachers training for the project technology application, their readiness for this type of activity was determined. *The readiness of future primary school teachers for the project technology application in their work is interpreted as an integrative personal quality aimed at effective project technology application in professional activity at primary school.* Three components of this readiness are singled out: *motivational* (a positive attitude towards pedagogical activities in general and the use of projects in the educational process in particular, the presence of motivation to use project technology in the education of schoolchildren, the desire to master the technology of project activity); *contextual* (learners acquaintance with the essence and meaning of educational projects, the main stages of the project technology and features of its implementation in primary school); *activity component* (the ability to organize project activities of schoolchildren, to carry out independently educational projects and to select interesting educational projects for primary schoolchildren in order to form the necessary competencies in them).

A criterion was defined for each of the components for the future primary school teachers' readiness for the project technology application, which provided certain indicators, according to which the evaluation was carried out. The motivational component corresponded to the *personal-motivational criterion*, which possessed the following indicators: the desire to be an innovative teacher, persistent motivation to implement innovative technologies; a positive attitude towards the project technology of teaching primary school pupils; desire for the project technology application in the educational process of primary school. The content component of readiness was evaluated with the help of an *information-cognitive criterion*, which possessed the indicators: knowledge of the essence and the meaning

of project technology, the features of project technology in the education of younger schoolchildren, a clear understanding of the project technology stages. The activity component of readiness was determined according to the *operational and technological* criterion, which possesses the indicators of the ability to organize project activities for schoolchildren, the ability to create educational projects, and the ability to evaluate the implementation of projects by pupils.

The paper proposes three levels of future primary school teachers' readiness for the project technology application in their professional activity - low, medium and high.

During the pedagogical experiment, the effectiveness of the pedagogical conditions determined in the work was proven, which confirmed the research hypothesis, according to which the quality of future primary school teachers training will significantly increase if the pedagogical conditions are implemented, that are aimed at the readiness forming of future specialists to use project technology in their professional activity.

A diagnostic toolkit was developed to determine each of the criteria for the future primary school teachers' readiness to use the project technology in their professional activity. The essence, stages and results of the pedagogical experiment are highlighted.

The experimental training of higher education students consisted in enriching the content of educational disciplines of pedagogical and methodical direction («Fundamentals of pedagogy with an introduction to the specialty», «History of Ukrainian school and pedagogy», «Didactics of primary education», «History of foreign pedagogy», «Organization of the educational environment of the New Ukrainian school», «Innovative pedagogical technologies in the primary school», «Theory and practice of modern education», «Methods of Ukrainian language teaching», «Methods of literary reading teaching», «Methods of teaching in the mathematical educational field», «Methods of conducting an integrated course «I explore the world», «Methods of training in the field of physical education», «Methods of teaching in the field of technological education», «Methods of teaching

in the field of information technology», «Methods of teaching in the field of art education», etc.) with information about project technology, implementation of educational projects by the applicants during classroom and extracurricular work on the above mentioned disciplines, implementation of selective discipline «Integrated project-thematic teaching in primary school», organization of project activity of students during pedagogical practice in primary school.

The results of the pedagogical experiment confirmed the increase in the level of future primary school teachers' readiness to use the project technology in professional activity in the experimental groups: the average increase in the motivational component of the readiness of future primary school teachers to use project technology in professional activity in the experimental groups was +21.8%, the content component – +19.7%, the activity component – +21.9%. Changes in the control groups are not significant.

The scientific novelty of the obtained results is that:

for the first time, the pedagogical conditions for the readiness formation of future primary school teachers to use innovative learning technologies were defined and theoretically substantiated (a positive attitude formation to the project activity and motivation stimulation the of future primary school teachers to use project technology; expansion of the higher education students knowledge base on project learning technology and its application in primary school; assistance in mastering by future teachers the skills to use project technology based on the implementation of a technological approach; involvement of students of higher education in the specialty 013 «Primary Education» in an independent research activity on their own educational projects development),

formation model of future primary school teachers' readiness for the project technology application *has been developed*, covering theoretical-conceptual, conceptual, procedural-acting, result-evaluation blocks;

the essence of concept «future primary school teachers' readiness for the project technology application» has been *revealed*;

the meaning of the concepts «project method», «project technology», «future primary school teachers training», «readiness» has been *clarified*;

the process of forming the readiness of future primary school teachers to use innovative technologies in their professional activities has been improved;

the components (motivational, content, activity), relevant criteria (personal-motivational, informational-cognitive, operational-technological) and levels (low, medium, high) of future primary school teachers' readiness to use project technology in their professional activities are *defined* and *characterized*;

the content and innovative technologies of future primary school teachers professional training at the institutions of higher education *gained further development*.

The practical significance of the obtained results lies in the content development of the selective discipline «Integrated project-thematic teaching in primary school», methods and tasks for diagnosing the future primary school teachers' readiness for the project technology application in their professional activity, which can be used in the training of applicants in the specialty 013 «Primary Education».

The manual «Project technology of teaching in primary school» presents educational materials that can be used both by students of higher education during preparation for classes, and by practicing teachers in professional activity in general secondary education institutions.

The theoretical and practical provisions and conclusions of the research can be applied in the development of plans and working programs of educational disciplines for the primary school teachers training in order to improve the quality of education; creation of textbooks, manuals, methodical recommendations for students of pedagogical faculties.

Keywords: professional training, professional activity, professional competence, future teachers, primary school teachers, innovative technologies, projects, project method, project technology, project competence, project activity,

future primary school teachers' readiness, educational process, educational environment, integrated courses, New Ukrainian School.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

(у тому числі ті, які індексуються в наукометричних базах)

1. Купчак С. Б. Особливості реалізації проєктної технології навчання у початковій школі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 63: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 95–98.
2. Купчак С. Б. Значення проєктної технології у підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса, 2019. Випуск 12. Том 2. С. 135–138. (Index Copernicus)
3. Купчак С. Б. Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Витоки педагогічної майстерності: науковий журнал*. Полтава, 2020. Випуск 25. С. 128–132. (Index Copernicus)
4. Купчак С. Б. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта: науковий журнал*. Полтава, 2021. № 9–10. С. 144–150.
5. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Готовність майбутніх учителів початкових класів до використання проєктної технології у Новій українській школі. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса, 2022. Випуск 49. Том 1. С. 105–108. (Index Copernicus)

Статті у наукових виданнях інших держав

6. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Балканско научно образование*.

2019. Том 3. № 2 (4). Пловдив, Бългaрия. С. 25–27. (*OAJI (Open Academic Journals Index), EBSCO, GIF (Generdl Impact Factor), ERIH PLUSEUROPA, ROAR (Registry of Open Access Repositories), GIF (Generdl Impact Factor), ERIH PLUS NORGENSD, Index Copernicus International, ISSUU, EMBASE, Google Scholar*).

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

7. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації проєктної технології у навчанні природознавства. *Професійна педагогічна освіта: теорія, досвід, перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 26–27 жовтня 2017 року). Рівне: О. Зень, 2017. С. 23–25.

8. Купчак С. Б. Сутність і значення проєктної технології у сучасній початковій школі. *Сучасний вчитель початкової школи: актуальні тенденції та пріоритети*: матеріали IV науково-практичної Інтернет-конференції (м. Рівне, 28 листопада 2017 р.). Рівне, 2017. С. 185–188.

9. Купчак С. Б. Використання проєктної технології у практиці роботи вчителів початкової школи. *Сучасний вчитель початкової школи: проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 29 березня 2019 р.). Рівне, 2019. С. 59–61.

10. Купчак С.Б. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Сучасний вчитель початкової школи: досвід, пошуки та перспективи*: матеріали Регіональної науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 27 листопада 2019 р.). Рівне, 2019. С. 210–212.

11. Купчак С. Б. Стан підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проєктів на уроках «Я досліджую світ» (Природознавство). *Альманах «QN»: збірник наукових праць студентів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Студентський науковий вимір проблем природничо-математичної освіти в контексті*

інтеграції України до єдиного європейського і світового освітнього простору» (м. Глухів, 25 травня 2022 р.). Випуск 12. Глухів, 2022. С. 157–160.

12. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Експериментальна підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects: proceedings of the 15th International scientific and practical conference.* MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2022. P. 204-209.

13. Купчак С. Б. Проєктна технологія навчання у початковій школі: навчально-методичний посібник. Рівне: РДГУ, 2020. 92 с.